

Dr hab. Tomasz Płonka, prof. UWr
Instytut Archeologii UWr
ul. Szewska 48
50-362 Wrocław

Wrocław, 23.08.2021 r.

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
nám. Jana Palacha 2
116 38 Praha 1

Ocena rozprawy habilitacyjnej dr. Petra Šídy

W roku 2020 dr Petra Šída złożył na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Karola w Pradze swoją pracę habilitacyjną pod tytułem *Člověk a přírodní zdroje v době kamenné*. Rozprawa liczy w sumie 382 strony, z czego pięć obejmuje stronę tytułową, spis treści, abstrakt etc., 59 stanowi tekst własny na temat wyrażony w tytule, natomiast pozostałe 318 stron zawiera artykuły, które dr Šída przedstawił do oceny w postępowaniu habilitacyjnym. Obok rozprawy Habilitant przedłożył dokument informujący o jego udziale autorskim w pracach zbiorowych.

W swojej rozprawie dr Petr Šída zajmuje się fascynującym tematem surowców naturalnych wykorzystywanych przez człowieka w epoce kamienia, przy czym skupia się on na surowcach kamiennych i na źródłach ze środowiska roślinnego. Mimo że Autor wyjaśnia to zawężenie pracy do jedynie dwóch rodzajów źródeł, należy zauważyć, że tytuł nie jest całkowicie adekwatny do treści rozprawy – wskazuje, że chodzi o całe spektrum różnych surowców oferowanych przez środowisko.

Obok wstępu praca obejmuje trzy rozdziały oraz podsumowanie. We wstępie Habilitant wprowadza nas w problematykę badawczą, charakteryzuje pokrótce strukturę pracy, zamieszcza podziękowania oraz poświęca parę zdań historii badań nad wykorzystaniem surowców naturalnych na terenie Czech i Moraw. To ostatnie zagadnienie powinno zostać omówione bardziej szczegółowo, najlepiej w formie obszerniejszego akapitu lub osobnego rozdziału. Pozwoliłoby to przedstawić badania i publikacje Autora w logicznym ciągu wysiłków licznych pokoleń badaczy problematyki wykorzystania surowców naturalnych.

W pierwszym rozdziale dr Petr Šída analizuje znaczenie surowców kamiennych jako źródła wiedzy o zachowaniach ludzkich w epoce kamienia. Na początku, obok wprowadzenia w tematykę eksploatacji surowców kamiennych, Autor przedstawia podstawy teoretyczne

swych badań nad tą problematyką, wraz z definicją pojęcia „arealów eksploatacji”. Następnie Autor charakteryzuje pokrótce surowce kamienne używane na terenie Czech, a następnie diachronicznie analizuje ich wykorzystanie w paleolicie i w mezolicie. Potem Habilitant omawia wykorzystanie surowców kamiennych w neolicie, przedstawiając kolejną listę surowców kamiennych. Rozdział kończy się podsumowaniem, spisem literatury i podaniem prac własnych (w większości publikacji zbiorowych) na temat poruszany w rozdziale. Tekst rozdziału jest poprawny formalnie i wartościowy merytorycznie. Autorowi udało się bardzo sprawnie scharakteryzować badania problematyki eksploatacji i dystrybucji surowców kamiennych i osiągnięte wyniki. Można by w tym miejscu zgłosić niewielkie zastrzeżenie dotyczące zbyt „technicznego” podejścia Autora do problematyki eksploatacji surowców kamiennych. Brak bowiem w części wstępnej rozdziału uwag na temat szerszych odniesień eksploatacji kamienia w świecie relacji społecznych, rytuału i światopoglądu, które stanowią przecież istotną część ludzkich zachowań, problematyki poruszanej choćby w pracach A. Leroi-Gourhana.

W rozdziale drugim Autor zajmuje się specyfiką eksploatacji i wykorzystania metabazytu z Gór Izerskich. Po wprowadzeniu Autor charakteryzuje ten surowiec pod względem geologicznym i mineralogicznym. W części archeologicznej rozdziału Habilitant przedstawia historię badań, znaleziska, chronologię eksploatacji metabazytu, aspekty czasowo-przestrzenne jego rozprzestrzeniania się oraz charakterystykę produkcji artefaktów z tego surowca. Na końcu rozdziału znajduje się podsumowanie, spis literatury i wyszczególnienie prac własnych na temat poruszany w rozdziale. Struktura rozdziału jest poprawna. Przedstawione badania należy ocenić bardzo wysoko. Dotyczą one problematyki, która daleko wykracza poza lokalne ramy i ma duże znaczenie dla archeologii europejskiej. Uchwycone w trakcie badań mechanizmy rozprzestrzenienia się metabazytu wnoszą znaczący wkład w teorię badań eksploatacji i dystrybucji surowców kamiennych.

W rozdziale trzecim Autor zajmuje się relacjami między człowiekiem a środowiskiem roślinnym w starszym holocenie. Po omówieniu zagadnień wstępnych dr Petr Šída charakteryzuje chronologię starszego holocenu i zachodzące w nim przemiany środowiska. Następnie Autor omawia źródła do badań środowiska roślinnego oraz znaczenie pożywienia roślinnego w starszym holocenie. Najbardziej interesującą część tego rozdziału stanowi fragment na temat relacji późnomezolitycznych łowców i zbieraczy ze środowiskiem roślinnym i wpływu tych relacji na rozprzestrzenienie się gospodarki neolitycznej. Rozdział kończą podsumowanie, spis literatury i wyszczególnienie prac własnych na temat poruszany w rozdziale. Zarówno budowę rozdziału, jak i jego treść należy ocenić bardzo wysoko.

Badania na temat przemian środowiska w późnym mezolicie wnoszą znaczący wkład do naszej wiedzy na temat ostatnich społeczności łowiecko-zbierackich i rozprzestrzenienia się gospodarki neolitycznej.

Całość pracy oceniam bardzo wysoko. Chociaż poszczególne rozdziały stanowią w zasadzie osobne całości, wszystkie one naświetlają różne aspekty eksploatacji surowców naturalnych. Badania Autora na ten temat, przedstawione w sposób klarowny i wyczerpujący, wnoszą znaczny wkład do archeologii europejskiej i światowej.

Ostatnią część przedstawionej mi do oceny rozprawy habilitacyjnej stanowią kopie artykułów naukowych dr. Petra Šídy. Większość z nich to prace zbiorowe. W przeciwieństwie do wielu moich szanownych Kolegów uważam to za zaletę – nowoczesną archeologię uprawia się w multidyscyplinarnych zespołach badawczych, jest to jeden z gwarantów wysokiej jakości badań. Wśród przedstawionych do oceny prac zwraca uwagę znaczna liczba publikacji w renomowanych czasopismach o zasięgu międzynarodowym oraz w znanych i uznanych na świecie czasopismach czeskich (AR, PA). Dzięki temu duże osiągnięcia badawcze dr. Petra Šídy, dotyczące w szczególności badań nad surowcami kamiennymi w epoce kamienia w Czechach (w tym prace na temat eksploatacji i dystrybucji metabazytu z Gór Izerskich), relacji człowieka ze środowiskiem roślinnym, mogą być czytane, komentowane i cytowane przez międzynarodową społeczność archeologiczną. Nie ma wątpliwości, że przedstawione w pracach naukowych Habilitanta wyniki badań i koncepcje wpłyną na różne działania badawcze w dziedzinie eksploatacji środowiska naturalnego w pradziejach, podejmowane przez specjalistów w różnych rejonach świata.

Podsumowując ocenę dorobku dr. Petra Šídy, stwierdzam, że zasługuje on na duże uznanie z uwagi na wysoką wartość merytoryczną i wszechstronność. Z tego względu wnoszę o dopuszczenie dr. Petra Šídy do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego – *doporučuji habilitační práci k dalšímu řízení.*

